

ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านส้มมาชีพชุมชน
กรณีศึกษาบ้านโกรกลึก ตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี*

SUCCESS FACTORS STRENGTHEN STRONG COMMUNITY

LIVELIHOOD: A CASE SUDY OF BAN KROK LUEK,

NAM ROP SUB-DISTRICT, LAN SAK DISTRICT,

UTHAI THANI PROVINCE

อนันตวุฒิ บุญเนื่อง*, ทนงศักดิ์ เหมือนเตย, เด่นณรงค์ ธรรมมา

Anantawoot Boonnuang, Tanongsak Mhuentoei, Dennarong Thamma

มหาวิทยาลัยภาคกลาง

The University of Central. Thailand

*Corresponding author E-mail: mtanongsak@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จและลักษณะสำคัญของปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านส้มมาชีพชุมชนของบ้านโกรกลึก ตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยประชาชนที่รวมกลุ่มส้มมาชีพชุมชนบ้านโกรกลึก จำนวน 25 คน และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนผู้รับผิดชอบโครงการจำนวน 2 คน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการสร้างข้อสรุปจากวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความสำเร็จของบ้านส้มมาชีพชุมชนเข้มแข็งของบ้านโกรกลึก ประกอบด้วย ปัจจัยหลัก ได้แก่ปัจจัยด้านผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด รองลงมาคือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และภาคีเครือข่ายตามลำดับ และปัจจัยเสริม ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือน สังคมวัฒนธรรม ทนในชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยลักษณะสำคัญของปัจจัยความสำเร็จพบว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนอยู่ในระดับสูงมาก มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และจิตใจให้สมาชิกชุมชนปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นลักษณะชุมชนที่ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่อส่วนรวม มาเข้าร่วม

* Received December 1, 2022; Revised January 11, 2023; Accepted February 14, 2023

ปรึกษารื้อกับสมาชิกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ร่วมวางแผน แสดงความคิดเห็น ร่วมกันดำเนินงาน ติดตามผล แก้ไขปรับปรุง ส่วนปัจจัยด้านภาคีเครือข่ายมีลักษณะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีเป้าหมาย ร่วมกันมาร่วมตัวกันด้วยความสมัครใจเพื่อทำกิจกรรมกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย โดยประชาชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มสร้างภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อส่งเสริมสนับสนุน กิจกรรมของชุมชน

คำสำคัญ: ปัจจัยความสำเร็จ, สัมมาชีพชุมชน, ชุมชนเข้มแข็ง

Abstract:

This research aimed to analyze success factors conducive to strengthening the strong community livelihood of Ban Krok Luek, Nam Rop subdistrict, Lan Sak, Uthai Thani Province. Qualitative research was adopted in this study. Key informants included 25 participants involved in the community livelihood project and 2 community development officials responsible for the project. Data were collected via in-depth interviews with individual and focus-group discussions. After that, they were analyzed using content analysis to make inferences about the outcome. The result of the research revealed that three principal success factors conducive to strengthening the strong community livelihood of Ban Krok Luek, in descending order of influence, were community leader (strong leadership highly regarded within the community/the ability to disseminate knowledge together with persuasive ability to motivate community members to act willingly), participation of community members (whereby all members lived together with love, unity, cooperation, fully willing to convene, plan, contributing opinion, acting, follow-up, and make revision on plan whenever necessary), supportive networking (whereby the villagers joined as members of network partners inside and outside the community to promote and act cohesively to support the community's activities). In addition, there were four supporting factors: household economy, socio-cultural, community capital, and support from government agencies also contributed to their success.

Keywords: success factors, community livelihood, strong community

บทนำ

การลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำเป็นหัวใจสำคัญของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ แม้ว่าในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยได้รับประโยชน์อย่างมากจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม อัตราความยากจนอย่างเป็นทางการลดลงจาก 65.2% ในปี 2531 เป็น 9.85% ในปี 2561 (World Bank, 2020) อย่างไรก็ตามในขณะที่โครงสร้างการผลิตของประเทศได้เปลี่ยนผ่านจากภาคเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการอย่างต่อเนื่อง แต่การพัฒนาในภาคเกษตรมีความล่าช้ากว่าในภาคเศรษฐกิจอื่นๆ ผลผลิตการผลิตต่ำ รายได้เกษตรกรจึงยังอยู่ในระดับต่ำกว่าสาขาการผลิตและบริการอื่นๆ มาก ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ นอกจากนี้ สังคมไทยยังมีความเหลื่อมล้ำสูงและขาดความเป็นธรรมในด้านอื่นๆ อีกมากที่ก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่นำไปสู่การกำหนด (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580, 2561) มีเป้าหมายการพัฒนาประเทศคือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยมียุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมเป็น 1 ใน 6 ยุทธศาสตร์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่นมาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม ให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้นานที่สุด โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง (ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580, 2561)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ได้ถูกจัดทำขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยได้นำมโนทัศน์หลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9-11 เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง เกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงเป็นการเชื่อมต่อกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีในลักษณะการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติ มีจุดเน้นและประเด็นพัฒนาหลักที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมซึ่งมีประเด็นการพัฒนาที่สำคัญ เช่น การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนในเรื่องการสร้างอาชีพ รายได้ และให้ความช่วยเหลือที่เชื่อมโยงการเพิ่ม

ผลิตภาพ การสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคมในการสนับสนุนการพัฒนาและพร้อมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนเพื่อยกระดับทักษะของคนในชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนจัดสวัสดิการและบริการในชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) การลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ ได้ถูกกำหนดเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเพื่อบรรเทาปัญหาเกี่ยวกับปากท้องของประชาชนในระดับล่างซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ มีแผนงานหลักคือแผนงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง และมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยซึ่งมีกรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานหลักบูรณาการไปสู่การปฏิบัติ โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดให้การพัฒนาอาชีพครัวเรือนเป็น 1 ใน 3 ปัจจัยขับเคลื่อนวาระกรมการพัฒนาชุมชนปี 2560 ดำเนินการภายใต้ “โครงการสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายจำนวน 23,589 หมู่บ้านจากพื้นที่เป้าหมายที่ผ่านการให้การศึกษาด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอาชีพและมีรายได้ เศรษฐกิจครัวเรือนมีความมั่นคง ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข ขับเคลื่อนการดำเนินงานภายใต้แนวคิด “ชาวบ้านสอนชาวบ้าน” ที่เริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพ จากนั้นปราชญ์ชุมชนกลับไปสร้างทีมและจัดการฝึกอบรมอาชีพให้กับครัวเรือนที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้าน ติดตามและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครัวเรือนที่เข้ารับการฝึกอาชีพสามารถปฏิบัติอาชีพได้จริงและพัฒนาเป็นอาชีพสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนได้อย่างมั่นคง โดยผลการดำเนินโครงการปีงบประมาณ 2560 มีประชาชนได้รับการพัฒนาอาชีพและมีรายได้รวม 471,780 คน/ครัวเรือน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2562) และได้ดำเนินโครงการนี้ในปีงบประมาณต่อไปอย่างต่อเนื่อง โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดแผนปฏิบัติการระยะ 3 ปี ระหว่าง พ.ศ.2563 ถึง 2565 ประเด็นการพัฒนา เรื่องที่ 1 สร้างสรรค์ชุมชนพึ่งตนเองได้ กำหนดตัวชี้วัดร้อยละของครัวเรือนเป้าหมายได้รับการส่งเสริมอาชีพ ประกอบอาชีพ ตามแนวทางการสร้างสัมมาชีพชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น 928,700 ครัวเรือน (กองแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน, 2562)

บ้านโกรกกลี ตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสกก จังหวัดอุทัยธานี เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่เข้าร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจวบถึงปัจจุบัน โดยประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านนี้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีฐานะยากจน ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาชุมชนสามารถดำเนินโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ครัวเรือนมีรายได้สูงขึ้น เศรษฐกิจครัวเรือนมีความมั่นคง ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข มีความรัก ความสามัคคี มีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการชุมชนได้ด้วยตนเอง จากความสำเร็จในการดำเนินงานดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนบ้านโกรกกลีได้รับรางวัลชนะเลิศ

หมู่บ้านสัมมาชีพชุมชนระดับอำเภอ ได้รับการยอมรับจากเครือข่ายชุมชน ทำให้มีหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคประชาชนอื่นๆ เข้ามาศึกษาเรียนรู้การใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในฐานะหมู่บ้านต้นแบบสัมมาชีพชุมชนที่ประสบความสำเร็จจากการพัฒนาจนเป็นชุมชนเข้มแข็งชุมชนหนึ่ง (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี)

จากสภาพปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ และความสำเร็จในการดำเนินโครงการสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกกลีที่สามารถช่วยลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำลงมาได้ อีกทั้งยังสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง จึงมีประเด็นที่น่าศึกษาว่า อะไรคือปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญในการดำเนินงานบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกกลี เพราะในการบริหารจัดการโครงการให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายนั้น หน่วยงานหรือบุคคลที่รับผิดชอบโครงการจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของปัจจัยความสำเร็จของโครงการที่ดำเนินการ และจะต้องแสวงหาวิธีการที่จะได้มาซึ่งปัจจัยเหล่านี้ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้สามารถใช้เป็นต้นแบบแนวทางการดำเนินงานสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับหมู่บ้านอื่น หรือนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาชุมชนเพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเองในโครงการอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ศึกษาปัจจัยความสำเร็จและลักษณะสำคัญของปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกกลี ตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods) แบบกำหนดพื้นที่ศึกษาเฉพาะกรณี (Case study) โดยมุ่งเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีขั้นตอนดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร (Documentary study) ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาและเก็บข้อมูลในพื้นที่ (Field study) โดยการสังเกตและบันทึกข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการแบบรายบุคคลและรายกลุ่ม (Focus group) และขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์และสรุปผล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ประชาชนบ้านโกรกกลี ตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี จากครัวเรือนที่เข้าร่วมกลุ่มสัมมาชีพชุมชนโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครัวเรือนละ 1 คน จำนวนทั้งสิ้น

25 คน ประกอบด้วย สมาชิกระดับผู้นำชุมชน(ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) จำนวน 2 คน ประชาชนชุมชนจำนวน 3 คน และสมาชิกทั่วไปจำนวน 20 คน และกลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแล่นสัก จังหวัดอุทัยธานี ผู้รับผิดชอบโครงการจำนวน 2 คน ประกอบด้วย พัฒนาการอำเภอแล่นสัก 1 คน และนักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ในการศึกษาครั้งนี้ทั้งสิ้นจำนวน 27 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยแบ่งเป็น 2 ชุด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ประชาชน ผู้เข้าร่วมกลุ่มสัมมนาชุมชน และแบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโครงการ ทั้งนี้ ข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์แต่ละแบบถูกแบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกลึก และส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้ 1) จำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and taxonomy) ที่ได้รับการจัดบันทึกและจากเทปบันทึกเสียงที่ถอดเป็นบทสนทนา 2) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการหาค่าความถี่ (Frequency) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) แยกแยะเป็นประเด็นปัจจัยความสำเร็จและลักษณะสำคัญของปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกลึกตามกรอบแนวคิดการวิจัย และ 3) ทำการสรุปความตามประเด็นสำคัญในการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยนำเสนอข้อมูลในรูปความเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชน บ้านโกรกลึก ตำบลน้ำรอบ อำเภอแล่นสัก จังหวัดอุทัยธานี สามารถสรุปผลการศึกษาออกเป็นประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนบ้านโกรกลึก

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งประชาชนที่เข้าร่วมกลุ่มสัมมนาชุมชนและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ปัจจัยด้านภาคีเครือข่าย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

ปัจจัยด้านสังคม/วัฒนธรรม ปัจจัยด้านทุนในชุมชน(ทรัพยากรธรรมชาติ) และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกกลี

เมื่อคณะผู้วิจัยขอให้ผู้ให้ข้อมูลหลักคือประชาชนที่เข้าร่วมกลุ่มสัมมาชีพชุมชนและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ แต่ละคน นำปัจจัยจำนวน 7 ปัจจัยที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเลือกไว้มาจัดลำดับความสำคัญโดยอิสระ แล้วนำคะแนนมาแจกแจงความถี่ แบ่งเป็นปัจจัยหลักและปัจจัยเสริม ผลการศึกษาพบว่า

1) ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกกลีประกอบด้วย ปัจจัยด้านผู้นำ เป็นปัจจัยที่มีคะแนนรวมสูงที่สุด ตามด้วยปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และปัจจัยด้านภาคีเครือข่าย ตามลำดับ

2) ปัจจัยเสริมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกกลี เรียงลำดับคะแนนความสำคัญ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือน ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม ปัจจัยด้านทุนในชุมชน(ทรัพยากรธรรมชาติ) และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนบ้านโกรกกลี

คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคลถึงลักษณะสำคัญของปัจจัยความสำเร็จที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเลือกไว้ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนบ้านโกรกกลีแต่ละปัจจัยมีลักษณะดังนี้

1) ปัจจัยด้านผู้นำ พบว่า ผู้นำชุมชนบ้านโกรกกลีเป็นผู้ที่มีความรู้ในการนำหลักการสัมมาชีพชุมชนซึ่งผ่านการอบรมมาใช้ส่งเสริมการดำเนินงานสัมมาชีพชุมชนในหมู่บ้านมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์ตรง จูงใจคนในชุมชนโดยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้คนในชุมชนเห็นภาพชัดเจนว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถทำได้จริง คอยให้คำแนะนำต่อสมาชิกกลุ่มและผู้สนใจด้วยความจริงใจ มีความเสียสละ มุ่งมั่นในการนำความรู้ที่มีมาเผยแพร่แก่สมาชิกกลุ่มโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย สนับสนุนทุนและอุปกรณ์แก่สมาชิกที่ยังขาดวัสดุอุปกรณ์ ให้ความเชื่อมั่นแก่สมาชิกในสิ่งที่ลงมือปฏิบัติ และชี้ให้เห็นว่าหากทำสิ่งนี้แล้วผู้ทำจะได้อะไร เช่น สามารถลดต้นทุนในการซื้อปุ๋ย ซื้อยาฆ่าแมลง และได้รับประทานอาหารที่ปลอดภัย พืช ส่งผลให้ผู้นำได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนมากที่สุด และพร้อมทำตามแบบอย่างที่คุณำแนะนำโดยไม่ลังเล นอกจากนั้น ผู้นำชุมชนยังมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ

2) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านโกรกลึกมีลักษณะเป็นชุมชนที่ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่อส่วนรวม คนในชุมชนมาเข้าร่วมปรึกษาหารือกับสมาชิกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ร่วมกันวางแผน แสดงความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็น รับฟังเสียงส่วนใหญ่ ร่วมกันดำเนินงาน ติดตามผลการปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบผลการดำเนินงาน

3) ปัจจัยด้านภาคีเครือข่าย พบว่า การดำเนินงานมีลักษณะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีเป้าหมายร่วมกันมารวมตัวกันด้วยความสมัครใจเพื่อทำกิจกรรมกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย โดยชุมชนมีกลุ่มองค์กรในการสร้างบ้านสามัคคีพชุมชนเข้ามาแนะนำถ่ายทอดความรู้ตามหลักวิชาการ มีการสาธิต แนะนำการปฏิบัติ ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน สนับสนุนทุนในการพัฒนาชุมชน เข้าร่วมประชุมประจำเดือน และเข้ามามีส่วนในการจัดทำอาชีพ วางระบบวางแผน สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ช่วยจัดจำหน่ายผลผลิตที่ชุมชนผลิต และส่งเสริมให้ประชาชนเป็นสมาชิกของกลุ่มองค์กรต่างๆ ร่วมมือกันสร้างเครือข่ายออกสู่ตลาดภายนอก

4) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือน พบว่า ประชาชนชุมชนบ้านโกรกลึกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก มีรายได้ไม่แน่นอน และได้รับผลกระทบจากปัญหาการระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ในขณะที่ราคาจำหน่ายผลผลิตการเกษตรลดลง ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดพลังในการดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด เมื่อสมาชิกได้มีโอกาสเข้าร่วมดำเนินงานตามโครงการสามัคคีพชุมชนแล้วส่งผลให้ครัวเรือนของเขาสามารถลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ทำให้เกิดกำลังใจในการดำเนินงาน โดยสมาชิกมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อรู้รายรับรายจ่ายแล้วนำมาปรับเพื่อลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ออก มีการปลูกพืชปลอดสารพิษ เลี้ยงเป็ด ไก่ ปลา ไข่ไก่ในครัวเรือน นำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ สมุนไพรไล่แมลง น้ำส้มควันไม้ไว้ใช้เองเพื่อลดต้นทุน ผลผลิตที่เหลือบริโภคหรือเหลือใช้ก็นำไปจำหน่ายเพิ่มรายได้ มีการออม และสามารถพึ่งพาตนเองได้

5) ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม พบว่า ชุมชนบ้านโกรกลึกมีลักษณะสังคมที่เอื้ออารีย์ ไม่นิยมความรุนแรง ประชาชนมีความรู้สึกรับรู้ถึงการมีชีวิตที่ปลอดภัย เป็นสังคมที่ปลอดอาชญากรรม ปลอดภัยเสพติด คนในชุมชนปฏิบัติตามข้อตกลงของชุมชน ยึดหลักประชาธิปไตยเคารพเสียงส่วนใหญ่ เคารพและให้เกียรติผู้อาวุโส ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา มีการทำบุญเนื่องในวันสงกรานต์ ทำบุญตักบาตรเทโวช่วงออกพรรษา และการร่วมจัดบวชนาคหมู่เป็นประจำทุกปี ผู้คนใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ชุมชนอยู่กันด้วยความรัก ความสามัคคี เมื่อมีกิจกรรมหรืองานในชุมชนทุกคนจะให้ความช่วยเหลือกันโดยไม่ต้องมีคำจ้าง เสียสละช่วยเหลือกันเมื่อเพื่อนบ้านต้องการด้วยความเต็มใจ

6) ปัจจัยด้านทุนในชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ลักษณะชุมชนบ้านโกรกลึกมีป่าไม้และแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นต้นทุนของชุมชน ผู้คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการ

อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการปลูกป่าทดแทน ไม่ตัดไม้ทำลายป่า ไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ ลำคลอง งดใช้สารเคมี และหันมาใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยพืชสดทดแทน

7) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ พบว่า ชุมชนบ้านโกรกลึก ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหลากหลายหน่วยงาน เช่น พัฒนาชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยทหารพัฒนา โดยหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนในชุมชนหลากหลายด้าน มีการสาธิต ฝึกอบรม เป็นพี่เลี้ยง และมีการกระตุ้นติดตามการดำเนินงานของชุมชนอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่พบว่าปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกลึก ประกอบด้วยปัจจัยหลักคือ ปัจจัยด้านผู้นำ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และภาคีเครือข่าย โดยมีปัจจัยเศรษฐกิจครัวเรือน สังคมวัฒนธรรมทุนในชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นปัจจัยสนับสนุนนั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ (ศุภวัฒน์ เสาเงิน, 2560) ที่พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านหนองรี ตำบลหนองรี อำเภอมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วยปัจจัยด้านผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด รองลงมาคือปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และปัจจัยด้านภาคีเครือข่ายการพัฒนา และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (วิรัช ตั้งประดิษฐ์, 2560) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น กรณีศึกษาตำบลอุทัยเก่า อำเภอนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี ที่พบว่าปัจจัยด้านกลไกผู้นำ และรูปแบบในการจัดการตนเองแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการตนเองของชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (รพีภัทร์ สุขสมเกษม, 2559) ซึ่งพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ประกอบด้วยปัจจัยด้านผู้นำชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน ได้แก่ เทศบาลนครปากเกร็ด องค์การบริหารส่วนจังหวัด โรงพยาบาลชลประทาน สถานีตำรวจอำเภopakเกร็ด และมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ปัจจัยด้านชุมชนมีศักยภาพทางเศรษฐกิจในการพึ่งพาตนเองสูง ปัจจัยด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่มประชาชนในชุมชน จากข้อค้นพบที่สอดคล้องกันดังกล่าวยืนยันให้เห็นว่า ปัจจัยด้านผู้นำชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน ทั้งในเขตชุมชนชนบทและชุมชนเมืองขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตามข้อค้นพบที่ว่าปัจจัยด้านผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกลึกนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ (กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สถาบันการพัฒนาชุมชน, 2562) ที่พบว่าปัจจัยที่มี

ผลกระทบต่อความสำเร็จการขับเคลื่อนสมาชิกชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของครัวเรือนสมาชิกฯ รองลงมาคือปัจจัยด้านลักษณะโครงการ และปัจจัยด้านผู้นำตามลำดับ ซึ่งแม้ว่าข้อค้นพบดังกล่าวจะไม่สอดคล้องกันแต่ผลการวิจัยนี้ก็ยังยืนยันว่าปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ภาวศึเครือข่าย เศรษฐกิจ ครัวเรือน สังคมวัฒนธรรม ทุนในชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ต่างก็เป็นปัจจัยสำคัญเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ (จงสวัสดิ์ มณีจอม, 2558) ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโคกไพร ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย 1) ความรู้ ความเข้าใจของประชาชน 2) งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน 3) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน 4) ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน 5) บทบาทของแกนนำหมู่บ้าน และ 6) ภาวศึการพัฒนา เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของปัจจัยด้านผู้นำ ซึ่งผลการศึกษานี้พบว่า เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงานสู่ชุมชนเข้มแข็งบ้านสมาชิกชุมชนบ้านโกรกกลี โดยผู้นำ เป็นผู้ที่มิภาวะผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกชุมชนอยู่ในระดับสูงมาก มีความสามารถ จูงใจให้สมาชิกชุมชนปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ซึ่งลักษณะผู้นำเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีภาวะผู้นำในงานของ (Northouse, Peter G, 2018) ที่กล่าวว่า ผู้นำ (Leaders) หมายถึง ผู้ที่สามารถมีอิทธิพลเหนือคนอื่น ได้รับความเคารพนับถือจากผู้ใต้บังคับบัญชา เชื่อฟัง ปฏิบัติตามที่ผู้นำต้องการ ผู้นำคือผู้ที่มีลักษณะเป็นศูนย์รวมของพฤติกรรมกลุ่ม เป็นผู้ที่สามารถนำกลุ่มไปสู่จุดหมายที่ต้องการได้ เป็นผู้ที่ได้รับเลือกจากสมาชิกของกลุ่มในสังคม สามารถทำให้กลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลง มีศิลปะในการทำงาน มีอิทธิพลในการจูงใจคนอื่นให้ร่วมกันปฏิบัติงานให้สำเร็จ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สถาบันการพัฒนาชุมชน, 2562) ซึ่งพบว่าผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในวิชาชีพ สามารถถ่ายทอดและสื่อสารให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้เป็นอย่างดี เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จการขับเคลื่อนสมาชิกชุมชน ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ถ้าต้องการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ หน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบงานพัฒนาชุมชนต้องสรรหาและส่งเสริมผู้นำชุมชนที่มีลักษณะดังกล่าวมาเป็นผู้นำโครงการ

ในขณะที่ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญ รองลงมาจากปัจจัยด้านผู้นำที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงานสู่ชุมชนเข้มแข็งบ้านสมาชิกชุมชนบ้านโกรกกลี ซึ่งพบว่า มีลักษณะเป็นชุมชนที่ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่อส่วนรวม มาเข้าร่วมปรึกษาหารือกับสมาชิกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ร่วมวางแผน แสดงความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็น รับฟังเสียงส่วนใหญ่ ร่วมกันดำเนินงาน ติดตามผลการปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบผลการดำเนินงาน ลักษณะการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ศุภวัฒน์ เสาเงิน, 2560) ที่พบว่า

ชุมชนบ้านหนองรีมีลักษณะเป็นชุมชนที่ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจ พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่อส่วนรวมเช่นเดียวกัน อันเป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านหนองรี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สถาบันการพัฒนาชุมชน, 2562) ซึ่งพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนโครงการสัมมาชีพชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมของครัวเรือน ผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องมีความสนใจจริงและมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมขับเคลื่อนโครงการ และในกระบวนการของโครงการจะเป็นลักษณะการเรียนรู้ร่วมกัน

ในส่วนของปัจจัยด้านภาคีเครือข่ายซึ่งเป็นปัจจัยหลักลำดับที่สามที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานสู่ชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนบ้านโกรกกลี ที่พบว่า การดำเนินงานของชุมชนบ้านโกรกกลีมีลักษณะเป็นกลุ่มบุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่มีเป้าหมายร่วมกันมารวมตัวกันด้วยความสมัครใจเพื่อทำกิจกรรมกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย โดยเข้ามาร่วมกันคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมประเมินผล มีการแนะนำให้ความรู้ แนะนำให้ทำ สาธิต การทำ รวมถึงการสนับสนุนทุน อุปกรณ์ ให้อกำลังใจ เป็นกำลังใจซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติลงมือทำร่วมกันอย่างจริงจังนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ศุภวัฒน์ เสาเงิน, 2560) ที่พบว่าปัจจัยภาคีเครือข่ายเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมให้ชุมชนประสบความสำเร็จของชุมชนบ้านหนองรีด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งการสนับสนุนในด้านความรู้ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง การสนับสนุนงบประมาณ การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ด้วยการศึกษาดูงานระหว่างชุมชน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการสร้างเครือข่ายร่วมกับชุมชนอื่น

ลักษณะปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือนที่พบว่าชุมชนบ้านโกรกกลีมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน แม้ว่าโดยส่วนใหญ่ประชาชนยังมีรายได้น้อยแต่ก็ไม่มีภาระหนี้สิน ไม่ใช้จ่ายเกินตัว ครัวเรือนมีการออม สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่ง มีการทำอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ และการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นที่ไม่ต้องหาซื้อด้วยเงิน แต่หาได้โดยการปลูกการเลี้ยง เช่น การปลูกพืชผักสวนครัวที่จำเป็นต้องกินทุกวัน เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ หรือทำสิ่งจำเป็นซึ่งต้องใช้ทุกวันขึ้นมาใช้เอง เช่น น้ำยาล้างจาน ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ น้ำส้มควันไม้ ฯลฯ จึงทำให้มีเงินออมเพิ่มขึ้น ลักษณะปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือนดังกล่าวสอดคล้องตรงกับแนวคิดของกรมการพัฒนาชุมชนที่กำหนดให้การพัฒนาอาชีพครัวเรือน เป็น 1 ใน 3 ปัจจัยขับเคลื่อนวาระกรมการพัฒนาชุมชน ปี 2560 CDD Agenda 2017 (กรมการพัฒนาชุมชน, 2560) ที่มุ่งผลให้ “เศรษฐกิจครัวเรือนมีความมั่นคง ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข” และดำเนินการภายใต้ “โครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก คือ “รายได้” ทำให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความมั่นคงและยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ในขณะที่ลักษณะปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรมซึ่งพบว่าชุมชนบ้านโกรกกลีมีลักษณะสังคมวัฒนธรรมที่ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เคารพและให้เกียรติผู้อาวุโส ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา อนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม ซึ่งลักษณะเช่นนี้ถือว่าเป็นทุนชุมชนที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2562) ซึ่งได้ให้ความหมายเกี่ยวกับทุนชุมชนไว้ว่า ทุนชุมชน หมายถึง สรรพสิ่งใด ๆ ก็ตามที่มีอยู่ในชุมชนทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและเกิดขึ้นจากฝีมือหรือมันสมองภูมิปัญญาที่มีมูลค่าหรือคุณค่าของมนุษย์ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม คน วัฒนธรรม ประเพณี หรือปัจจัยบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ซึ่งเป็นทุนที่สำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน

ส่วนลักษณะปัจจัยด้านทุนในชุมชนทรัพยากรธรรมชาติที่พบว่าชุมชนบ้านโกรกกลีมีทรัพยากรธรรมชาติที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตสำหรับคนในชุมชน ป่าไม้สมบูรณ์ ธรรมชาติยังคงสภาพที่ดี สามารถเก็บอาหารป่ามาประกอบอาหารได้ ชุมชนมีการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ไม่ตัดไม้ทำลายป่าที่เป็นแหล่งต้นน้ำ และความชุ่มชื้น ไม่ทิ้งเศษขยะลงแม่น้ำคลอง ไม่ใช้สารเคมี มีจิตสำนึกที่ดี ให้ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งลักษณะปัจจัยทุนในชุมชนเช่นนี้สอดคล้องกับหลักการของกรมการพัฒนาชุมชน (2562) ที่กล่าวว่าทุนในชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน

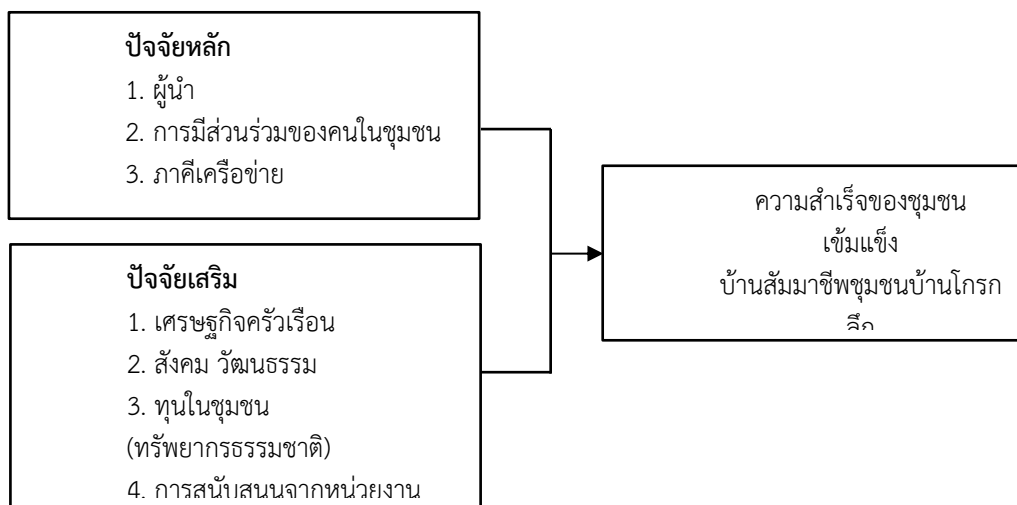
นอกจากนั้น ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งพบว่าชุมชนบ้านโกรกกลีได้รับการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมสัมมาชีพชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยงานภาครัฐมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดฝึกอบรมด้านอาชีพต่างๆ เพื่อเพิ่มความรู้ เพิ่มรายได้ ต่อยอดอาชีพเดิมให้กับชุมชน ช่วยสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ ช่วยหาตลาดรองรับผลผลิต กระตุ้น และติดตามผลการดำเนินงานของชุมชน ปัจจัยสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐดังกล่าวได้รับการยอมรับจากผู้ให้สัมภาษณ์ว่าแม้จะไม่ใช่ว่าปัจจัยหลักแต่ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนบ้านโกรกกลีให้มีความเข้มแข็งจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) ที่กำหนดให้การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เป็น 1 ใน 10 ยุทธศาสตร์ที่มุ่งลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกัน แก้ไขปัญหาความยากจน เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐ รวมทั้งเพิ่มศักยภาพชุมชน และเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น และสอดคล้องกับปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนเทศบาลตำบลสีแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่ง (ณัฐพันธุ์ ศรีจินดา และกาญจนา รอด

แก้ว, 2562) พบว่า ความสำเร็จของชุมชนเทศบาลตำบลสีแก้วเกิดจากปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในระดับปานกลาง โดยหน่วยงานภาครัฐเข้ามาจัดประชุม อบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้าน ส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพเสริม

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนบ้านโกรกลึก สามารถถอดบทเรียนความสำเร็จของชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชน บ้านโกรกลึก ออกมาเป็นตัวแบบ (Model) ได้ดังแผนภาพ

รูปที่ 1 ตัวแบบปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชน บ้านโกรกลึก ตำบลน้ำรอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า ปัจจัยความสำเร็จในการสร้างชุมชนเข้มแข็งบ้านสัมมาชีพชุมชนของบ้านโกรกลึก ประกอบด้วยปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และภาคีเครือข่าย โดยมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือน สังคมวัฒนธรรม ทุนในชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นปัจจัยสนับสนุน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีทั้งปัจจัยภายในชุมชนและปัจจัยภายนอกชุมชน จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและสำหรับชุมชนที่ต้องการพัฒนาชุมชนตนเอง ดังนี้ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน จะต้องให้ความสำคัญกับการแสวงหาหรือส่งเสริมผู้นำชุมชนที่มี

คุณลักษณะผู้นำที่คนในชุมชนให้การยอมรับในระดับสูงมาเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานเพื่อบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ 2) ต้องเสริมศักยภาพด้านองค์ความรู้ของโครงการที่จะดำเนินการให้กับผู้นำชุมชน รวมถึงบทบาทความเป็นผู้นำในการถ่ายทอดองค์ความรู้แบบองค์รวม และบทบาทการเป็นวิทยากร เพื่อให้ผู้นำชุมชนสามารถเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน สามารถถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ไปยังสมาชิกชุมชนและเครือข่ายอื่นๆ ต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ต้องส่งเสริมและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และเสริมสร้างการใช้ประโยชน์จากปัจจัยด้านภาคีเครือข่ายทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน 4) ต้องไม่ละเลยปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือน สังคมวัฒนธรรม และทุนในชุมชนด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน 5) ควรมุ่งส่งเสริมการใช้การตลาดนำการผลิต โดยผลิตตามความต้องการของตลาด นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าไปช่วยเพิ่มผลผลิต ต่อยอดด้วยนวัตกรรมที่เพิ่มมูลค่าให้สินค้าเกษตร โดยยึดโยงเข้ากับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน และใช้ประโยชน์จากอินเทอร์เน็ตหรือการตลาดดิจิทัลในการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายและยอดขาย 6) หน่วยงานภาครัฐต้องมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนพร้อมติดตามประเมินผลโครงการกิจกรรมบ้านสามัคคีชุมชนอย่างต่อเนื่อง และปรับเปลี่ยนตามความต้องการตามบริบทของแต่ละชุมชน และ 7) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่จะดำเนินโครงการสามัคคีชุมชนในแต่ละพื้นที่อย่างละเอียดเพื่อกำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานโดยเฉพาะการส่งเสริมอาชีพให้เหมาะสมกับจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของแต่ละชุมชนให้มากที่สุด ให้เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนมั่นคง ชุมชนพึ่งตนเองได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2560). วาระกรมการพัฒนาชุมชน ปี 2560 CDD Agenda 2017. เรียกใช้เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564 จาก https://plan.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/97/2017/04/590924_Agenda.pdf
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2562). แนวทางการสร้างสามัคคีชุมชน ปี 2562. กรุงเทพมหานคร: บีทีเอส เพรส.
- กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สถาบันการพัฒนาชุมชน. (2562). รายงานการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จการขับเคลื่อนสามัคคีชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
- กองแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน. (2562). แผนปฏิบัติราชการระยะเวลา 3 ปี (2563-2565) ของกรมการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: บีทีเอส เพรส.
- จงสวัสดิ์ มณีจอม. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโคกไพร ตำบลทัพราช อำเภอดาพระยา จังหวัด

- สระแก้ว. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐพันธุ์ ศรีจินดา และกาญจนา รอดแก้ว. (2562). ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลสีแก้ว อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสาร สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(2), 276-287.
- ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580. (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 8 (13 ตุลาคม 2561).
- รพีภัทร์ สุขสมเกษม. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิรัช ตั้งประดิษฐ์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นศึกษากรณี ตำบลอุทัยเก่า อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ศุภวัฒน์ เสาเงิน. (2560). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านหนองรี ตำบลหนองรี อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). เรียกใช้เมื่อ 18 พฤศจิกายน 2564 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?id=6420&filename=develop_issue
- Northouse, Peter G. (2018). Leadership: Theory and Practice (8 ed.). CA: Sage Publications.
- World Bank. (2020). Taking the Pulse of Poverty and Inequality in Thailand. Retrieved November 18, 2021, from <https://www.worldbank.org/en/country/thailand/publication/taking-the-pulse-of-poverty-and-inequality-in-thailand>